

Boekverslagen op internet: een voor- of nadeel?

De leerling als recensent van uittrekselsites

Vandaag de dag maakt internet het mogelijk dat leerlingen meer tijd besteden aan het bestuderen van sites met uittreksels en boekverslagen dan aan het lezen van het boek zelf. Toch heb ik in mijn eigen onderwijspraktijk ervaren dat het grote aanbod aan uittrekselsites ook positief kan uitpakken. Voorwaarde is dat de docent een uitdagende webquest organiseert, waarbij leerlingen onder meer kritisch moeten reageren op een uittreksel of boekverslag dat zij zelf opgezocht hebben op het internet. In deze bijdrage schets ik hoe uittrekselsites functioneel gebruikt kunnen worden. Dit doe ik aan de hand van een beproefd praktijkvoorbeeld waarvan de organisatie voor de docent bovendien redelijk eenvoudig is. Het zijn de leerlingen die het werk doen!

Carla Driessen

In een eerdere publicatie in *Tsjip/Letters*, getiteld ‘De scholierenecanon op internet: uittrekselsites en hun invloed op leesgedrag’, stelde Martijn Nicolaas dat internetsites met uittreksels en boekverslagen ‘luiheid in de hand kunnen werken en de kans op fraude vergroten’. Als docent heb ik inderdaad wel eens een boekverslag moeten beoordelen waarvan ik vermoeden had dat deze niet door de desbetreffende leerling geschreven was. Tegelijkertijd was de kwaliteit niet beter dan verslagen die medeleerlingen op eigen kracht hadden gemaakt. Voor mij was deze ervaring doorslaggevend om in mijn lessen voortaan anders met het fenomeen internet om te gaan, namelijk door gebruik van een uittrekselsite verplicht te stellen in plaats van te omzeilen dan wel te ontmoedigen of af te straffen.

Door gebruik van een uittrekselsite af te dwingen, kunnen de volgende leerdoelen nagestreefd worden: leerlingen kunnen slim, efficiënt en kritisch gebruik maken van internet, onder andere om een geschikte uittrekselsite op te sporen; leerlingen kunnen de kwaliteit van een uittreksel/boekverslag/samenvatting op de desbetreffende site beoordelen, op grond van vooraf vastgestelde criteria (variant: leerlingen mogen ook eigen criteria inbrengen). Daarbij kunnen zij een onderscheid maken tussen feitelijke en subjectieve uitspraken; leerlingen kunnen het uittreksel beargumenteerd aanvullen/verbeteren, op grond van hun eigen leeservaring met het boek in kwestie.

Een webquest rondom uittrekselsites
Inmiddels heb ik twee jaar ervaring

met verplicht gebruik van uittrekselsites door leerlingen, in de vorm van een *webquest* die ik hieronder zal beschrijven. Leerlingen in de eindexamenklassen havo en vwo hebben deze taak voor het vak Frans moeten maken. Na het eerste jaar heb ik de *webquest* bijgesteld. In de aangepaste taak laat ik leerlingen twee boekbesprekingen opzoeken en van commentaar voorzien, waarbij ook een onderlinge vergelijking gemaakt moet worden. In deze bijdrage volgt een beschrijving van de *webquest* zoals ik die tegenwoordig laat uitvoeren. Oorspronkelijk was de *quest* dus bedoeld voor het vak Frans, maar om deze geschikt te maken voor gebruik in de (literatuur)lessen Nederlands en moderne vreemde talen, zal ik hieronder de taak zo algemeen mogelijk proberen te formuleren. De beschrijving is daarbij zoveel mogelijk in termen van de activiteiten door de leerlingen. Slechts zijdelings noem ik de activiteiten voor de docent, maar naar behoefte kan de docent deze naar eigen inzicht verder uitbouwen.

Leerlingen surfen op het internet

Als eerste deelopdracht moeten de leerlingen een boek in de doeltaal kiezen, zoveel mogelijk op grond van eigen voorkeur en interesse. Waar nodig komt de docent met tips. De docent vraagt de leerlingen bij het boek twee boekbesprekingen op te zoeken

(recensies, uittreksels, verslagen), waarvan in ieder geval één op internet gepubliceerd is. Alleen boeken waarvan twee besprekingen beschikbaar zijn, mogen gelezen worden. Sites in de doeltaal hebben uiteraard als voordeel dat deze de leerling de kans geven verder te komen met de taalverwerving in de doeltaal. Om die reden zou gebruik daarvan door de docent gestimuleerd dienen te worden. Mijn ervaring is dat het (sommige) leerlingen best wat tijd kost om tot een goede keuze te komen. Daarom vind ik het handig om een moment te organiseren in de les waarop leerlingen hun ervaringen uit kunnen wisselen, voordat zij met de feitelijke *quest* aan de slag gaan. Voorbeelden van vragen die de docent kan stellen zijn: ‘Wie heeft welk boek gekozen en waarom?’ en ‘Wat zijn handige sites?’ Zo nodig komt de docent met aanvullende suggesties. Met het oog op de planning laat ik leerlingen hun boek samen met de twee boekverslagen inleveren geruime tijd voordat zij aan de slag gaan met de *webquest*. Bijkomend voordeel is dan dat de leerlingen in de tussentijd het boek kunnen lezen, bij de moderne vreemde talen ook weer in de doeltaal. Om het begrip van het boek daarbij enigszins te toetsen kan de docent in een tussentijdse leescontroleopdracht vragen stellen, bijvoorbeeld over de verfilmbaarheid van het boek. Dit doe ik bijvoorbeeld als volgt: ‘Als jij dit boek zou verfilmen, welke passage(s) zou je zeker in de film opnemen en welke passage(s) zou je weglaten?’ In de toelichting laat de docent de leerling gebruik maken van specifieke tekstfragmenten. Een andere mogelijkheid om meer taalverwerving te stoppen in de taak is om het werkstuk in de doeltaal te laten maken. Dat heb ik zelf de afgelopen jaren overigens niet gedaan.

Op een van tevoren vastgelegde datum leveren de leerlingen de opgespoorde boekverslagen in, samen met de titel van het boek. Eventueel kiest de leerling een ander boek, op aanraden van de docent. Korte tijd daarna krijgen de leerlingen de beide boekverslagen terug. De reden hiervan is dat de verslagen als bijlage opgenomen moeten worden in het werkstuk.

Boekverslagen uitpluizen

In de tweede deelopdracht staan de beide boekverslagen centraal. De docent vraagt de leerlingen de verslagen kritisch te bekijken. Ik heb leerlingen daarbij individueel laten werken, hoewel hier ook groepswork denkbaar is.

In het bijgaande overzicht staan stuurvragen die de docent aan zijn leerlingen zou kunnen voorleggen. Uit dit overzichtje blijkt dat een leerling meer tijd moet steken in de opdracht, naarmate een verslag minder kwaliteit in huis heeft, bijvoorbeeld doordat gegevens ontbreken. Aan dit punt zou de docent desgewenst aandacht kunnen besteden. Het loont blijkaar om je goed te oriënteren op het internet en niet de eerste de beste site te gebruiken.

In de introductie kan de docent zonodig ook aandacht besteden aan belangrijke literaire begrippen zoals vertelperspectief, afhankelijk van de achtergrondkennis van de leerlingen en de ambities van de docent.

Werkstuk

In deelopdracht drie werken de leerlingen naar een concreet product toe. Ze maken namelijk een schriftelijk verslag van hun bevindingen. Elke leerling werkt individueel. De werkwijze is als volgt: de leerling rapporteert over elke stuurvraag zijn zienswijze en markeert daarbij

Stuurvragen om een uittreksel van een ander te becommentariëren

- 1 Hoe compleet is het verslag?
- 2 Vul zelf aan waar nodig.
- 3 Bevat het verslag onjuistheden?
- 4 Verbeter deze.
- 5 Welke uitspraken in het verslag getuigen van een persoonlijke mening?
- 6 Met welke van deze uitspreken ben jij het eens, met welke oneens? Licht je antwoord toe.
- 7 Vergelijk de kwaliteit van de twee verslagen: welk verslag vind je het beste? Licht je antwoord toe.

Aanwijzingen bij de verschillende stuurvragen

- 1 Loop de volgende zaken na: gegevens over de auteur; samenvatting; titelverklaring; beschrijving van belangrijkste thema; typering van het verhaal; typering van het vertelperspectief; beschrijving van de belangrijkste karakters/ personen; aanduiding van tijd en ruimte.
- 3/4 Foutjes in jaartallen, titels. Kwaliteit van het taalgebruik. Voorbeeld: foute typering van het genre.
- 5 Voorbeeld: beoordeling van het boek.
- 7 Gebruik de stuurvragen 1 t/m 6.

bewijsplaatsen in het desbetreffende boekverslag. Dat wil zeggen: op de uitdraai of kopie voegt de leerling bij de gemarkeerde passages zijn eigen

opmerkingen toe. In het werkstuk komt ook het adres van de website(s) of de bronvermelding van de gedrukte tekst.

Met een beetje geluk ervaren (sommige) leerlingen dat een goede zoektocht naar een geschikt uittreksel beloond wordt: aan een kwalitatief hoogstaand verslag hoeft minder ‘gerepareerd’ te worden. De docent kan hierover ook met de leerlingen van gedachten wisselen in een klassikaal lesmoment, bijvoorbeeld in een terugblik op de *webquest*. Wellicht motiveert dit leerlingen om bij een volgende taak waarbij bronnen op het internet gebruikt moeten worden (nog) meer tijd te reserveren voor hun digitale zoektocht.

Opnieuw het internet op

Als vierde en laatste deelopdracht volgt dan een vraag over de thematiek van het boek, waarbij de leerling weer het internet kan raadplegen en/of andere bronnen. Eerst stelt de leerling vast wat volgens hem het belangrijkste thema van het boek is (met toelichting) en vervolgens zoekt hij – naar wens van de docent – een Franstalig en/of Engelstalig en/of Duitstalig en/of Nederlandstalig boek op met een vergelijkbare thematiek. Het resultaat hiervan komt ook in het werkstuk, inclusief de gevolgde aanpak.

Voorbeeld uit de praktijk

De afgelopen twee jaar heb ik op de hierboven geschetste manier gewerkt. Om te laten zien tot welke producten dit alles heeft geleid, toon ik hieronder enkele reacties van twee leerlingen. De besproken boeken zijn *L'étranger* van Albert Camus en *Les âmes grises* van Philippe Claudel. De leerlingen hebben gebruik gemaakt van drie sites, namelijk www.scholieren.com, www.parool.nl en www.crimezone.nl. Op de stuurvraag ‘Hoe compleet is het

verslag?’ meldde leerling 1 het volgende: ‘In het leesverslag [*L'étranger*, www.scholieren.com] zijn uitgebreide bibliothecaire gegevens aanwezig. In het leesverslag is ook een uitgebreide samenvatting aanwezig. Het soort verhaal/roman staat in het leesverslag bij bibliothecaire gegevens, deze is verder uitgebreid onder het kopje “stroming”. In dit verslag staat niets over de spanningsopbouw.’

Op de stuurvraag ‘Bevat het verslag onjuistheden?’ antwoordde dezelfde leerling: ‘Ik vind dit over het algemeen een net en goed leesverslag, alleen ben ik het niet met de lezer eens van dit boekverslag als het over de stroming gaat. In het verslag staat dat dit boek in de tijd van het absurdisme geschreven is. Deze stroming is naar mijn weten niet waar, omdat Albert Camus een aanhanger was van het existentialisme.’

Op de vraag ‘Welke uitspraken in het verslag getuigen van een persoonlijke mening?’ en ‘Met welke van deze uitspreken ben jij het (on)eens?’ werd door leerling 2 als volgt gereageerd:

‘Het boek [*Les âmes grises* op www.parool.nl/boeken/recensies] wordt aan alle kanten geloofd en geprezen en ik kan de schrijver van deze recensie geen ongelijk geven. Het boek is inderdaad waanzinnig goed geschreven en het boeide mij van begin tot het einde. Er zijn ook subjectieve elementen in dit verhaal aanwezig namelijk dat in het begin van het leesverslag de lezer een motivatie aangeeft waarom zij dit boek is gaan lezen. Aan het einde van het leesverslag geeft de lezer een beoordeling van het verhaal en dit is alleen gebaseerd op de mening van de lezer.’

In reactie op de vraag ‘Vergelijk de kwaliteit van de twee verslagen: welk verslag vind je het beste?’ reageerde deze leerling zo: ‘De boekbespreking van *het Parool* is van veel hogere

kwaliteit [dan de recensie van www.crimezone.nl] en bevat ook veel meer elementen die in een boekbespreking horen.’

Gebruik van uittrekselsites voegt duidelijk iets toe aan het lezen van het boek in kwestie en heeft bovendien een sturende rol in de manier waarop de leerling zijn mening verwoordt. Het lijkt er dus op dat uittrekselsites zinvol gebruikt kunnen worden naast het boek en niet in plaats van het boek. Wordt u al nieuwsgierig hoe uw leerlingen het als recensent zouden doen?

Carla Driessen promoveerde in 2003 op het proefschrift Analyzing textbook tasks and the professional development of foreign language teachers. Sinds 2001 maakt zij deel uit van de redactie van Levende Talen Tijdschrift, recentelijk als hoofdredacteur. Zij werkt als docent Frans op het Over Betuwe College in Elst. De in dit artikel besproken webquest heeft zij eindexamenleerlingen havo en vwo van het Luzac College Utrecht en Arnhem laten uitvoeren in het kader van hun handlingsdeel voor het vak Frans. ■

Gebruikte literatuur

Martijn Nicolaas, ‘De scholierencanon op internet. Uittrekselsites en hun invloed op leesgedrag’. In: *Tsjip/Letteren* 13-1, 2003, p. 33-35.

G. Westhoff, ‘Talenquests: beloften en valkuilen’. In: *Levende Talen Magazine* 4, 2005, p. 12-14.